

FÒRUM J. M. CAGIGAL

La doble cara del doping

JESÚS GALILEA MUÑOZ

Importància del control del dopatge

JORDI SEGURA NOGUERA

Sense voler entrar en una polèmica...

Comentari a l'article del Dr. Segura

JESÚS GALILEA MUÑOZ

La doble cara del doping

■ JESÚS GALILEA MUÑOZ

Especialista en Medicina de l'Educació Física i l'Esport.
Exdirector de l'INEF de Barcelona

Des de fa temps, al meu parer de forma excessiva, s'ha envoltat l'esport i els seus protagonistes d'un halo de sospita que des de qualsevol punt de vista resulta injust. Em refereixo, com és de suposar, a la controvertida utilització de substàncies per a la millora del rendiment: el tan infamat i perseguit dopatge.

Amb el risc de ser anatematitzat per la meua opinió sobre el tema que, d'altra banda, no suposa cap desqualificació a la política de les institucions esportives, he d'aclarir que es tracta d'una lliure i potser apassionada manifestació d'algú que, des de fa molts anys, ha dedicat una part de la seva vida a l'esport.

Sense dubte la tan trompetejada premissa –ara una mica menys esgrimida– en pro de la puresa de la competició amb la igualtat de condicions dels participants, és fer volar coloms, perquè mai no es podran comparar els mitjans de què gaudeixen els esportistes dels països rics amb els que els manquen als dels països pobres. Per tant, esgrimir com a única raó de condemna del dopatge la igualtat d'oportunitats, no sembla que sigui acceptable. D'una altra

banda i insistint en el tema, es dona el contrasentit de ser sancionats esportistes que requereixen una medicació, considerada com a *doping*, per poder estar teòricament en *les mateixes condicions* que la resta de participants en una competició. No crec que ningú pugui defensar la tesi injusta que si algú es troba en aquestes condicions abandoni la pràctica esportiva.

L'interès mostrat per les autoritats esportives, en especial la Comissió Mèdica del CIO, en l'intent d'eradicar el dopatge per preservar la salut de l'esportista –una altra de les raons que s'al·leguen–, sorprèn que no sigui similar davant significatius atemptats en contra d'aquella. Em refereixo als durs i perillosos entrenaments a què són sotmesos/es gimnastes en edats molt primerenques, amb el perjudici que això pot ocasionar en la seva evolució biològica. Em refereixo també a l'ús d'intervencions, mèdiques o no, que permetin a l'esportista lesionat perllongar la seva actuació en la competició. El mateix es podria afirmar pel que fa a la intensitat i freqüència de l'esforç a què és sotmès l'esportista en determi-

nats esports, amb escàs marge per a la recuperació.

Cal convenir que l'esport d'alta competició suposa *per se* un risc per a la salut de l'esportista, i això amb dopatge o sense inclòs; per tant, és exigible que sigui controlat i dosificat el seu esforç per part de persones capacitades –si guin entrenadores, metges, psicòlegs, preparadors físics, etc.–, amb responsabilitat i criteri ètic. Això, que des del meu punt de vista considero fonamental, és lamentablement oblidat, si no rebutjat, en la pràctica. No és la primera vegada, ni serà l'única, que més d'una selecció nacional ha anat a uns Jocs Olímpics o a uns campionats europeus o mundials, sense que els seus components hagin passat per un rigorós seguiment mèdic i psicològic; encara que, això sí, tots han estat sotmesos a un control *antidòping*.

Insisteixo: crec que més d'una conseqüència patològica s'evitaria i menys "ajudes prohibides" es requeririen, si l'acció coordinada dels responsables de la preparació de l'esportista, als quals fèiem referència abans, fos una realitat i

no només una manifestació de bones intencions.

L'ús d'ajudes externes, més o menys sofisticades, per a la millora del rendiment esportiu és tan antic com el mateix esport i és degut en gran part, i en totes les èpoques, a la pressió social a què es troba sotmès l'esportista d'elit. Avui dia, el present i el futur d'una gran part d'aquests esportistes es recolza, en exclusiva, en l'esport d'alt nivell, per tal com no tenen temps material, en moltes ocasions, per preparar un camí de futur al marge de la pràctica esportiva. Això comporta que tant la seva seguretat econòmica com la seva situació en la societat estiguin condicionades per una alta prestació esportiva mantinguda en el temps; com més llarg, millor.

Cauen sobre l'esportista pressions difícils de defugir, tant internes del propi ego, que cerca el triomf a tota costa, com externes, producte d'una societat competitiva que no perdona el fracàs ni la mediocritat. Si a això hi afegim la permissivitat amb què la societat actual conviu amb la droga més o menys dura, la seva reverencial actitud davant personatges que semblen sortits del nostre teatre picaresc, i la senzilla ascensió social a través del diner, estem, doncs, davant d'un brou de cultiu ideal per contaminar homes i dones joves, que veuen en l'esport una possibilitat única d'escalar llocs en la societat, recurrent a allò que

és habitual en el seu entorn, i quan aquesta iniciativa no parteix d'ells –que és el més freqüent–, també compten amb els seus mentors esportius i els molts “aprenents de bruixot” experts en la matèria, que comercien i es lucren amb l'esforç de l'esportista que, finalment, és el principal acusat i, per tant, perseguit i sancionat per un presumpte delicte contra l'ètica esportiva.

En la lluita contra el dopatge es donen determinades pràctiques que considero poc congruents amb la seva motivació: la salvaguarda de l'ètica esportiva. M'estic referint a la injustificable persecució de l'esportista, al mètode seguit en la presa de mostres orgàniques, amb abusius atemptats contra la seva intimitat, a la inseguretat, en molts casos, de la *positivitat* de les mostres, a la seva possible manipulació, a una discutida i discutible llista de substàncies prohibides; en fi, a un dubte permanent que fa de la competició esportiva un interrogant constant sobre la licitud dels seus resultats.

Per controlar el que es produeix en una proporció mínima i en un reduït grup de població esportiva –la d'elit–, s'han homologat laboratoris de cost econòmic important que, amb algunes honroses excepcions, no tenen una altra comesa que la del control antidòping, com si l'esport no fos una rica font d'investigació en altres camps. Hom ha creat l'Agència Mundial Antidopatge, de nom

pompós, però de dubtosa eficàcia, en la qual, a part de la seva burocratització desmesurada, comparteixen atribucions els ens governamentals, amb la qual cosa una major politització de l'esport està servida.

Pel que fa a l'esportista, crec que s'ha de ser sincer i deixar-se d'hipocresies. Cal fer-lo reflexionar sobre el perill que comporta l'èxit ràpid i a tota costa; rebutjar l'explotació del seu esforç per interessos particulars, polítics, comercials, o del signe que sigui, que atempten contra la seva llibertat o la seva salut. Cal alligornar-lo sobre les conseqüències, immediates i llunyanes, de prendre determinats productes farmacèutics, estiguin o no inclosos en la cèlebre “llista”, però al mateix temps, hom l'ha de prevenir sobre el risc que suposa el mateix esport en l'alta competició i, per tant, oferir-li els mitjans tècnics i científics que salvaguardin la seva salut. Estic plenament convençut que si es respectessin aquestes normes, o altres de similars, estalviaríem sancions, diners i rius de tinta. No pretenc justificar, o millor, defensar el dopatge, però estic en contra del dramatisme que hom ha provocat en el seu entorn. No convertim l'esport en una pel·lícula de bons i dolents i deixem que l'esportista sigui, en última instància, qui rebutgi a través del seu propi raonament i voluntat tot el que pugui perjudicar la seva salut.

Importància del control del dopatge

■ JORDI SEGURA NOGUERA

Laboratori Antidopatge, Unitat de Farmacologia,
Institut Municipal d'Investigació Mèdica IMIM-UPF, Barcelona.
Comissió Mèdica del Comitè Olímpic Internacional COI, Lausana

L'esport s'ha convertit, en el món actual, en una pràctica desenvolupada per una part important de la societat. Aquell que no practica l'esport directament, sovint hi és aficionat mitjançant la contemplació dels esdeveniments esportius des de la comoditat de la llar, a través de la televi-

sió o d'altres mitjans de comunicació. Una part substancial d'aquesta població que practica o s'afecciona a l'esport és jove, és a dir, es troba en una franja d'edat en què la identificació amb les persones públiques amb èxit influeix decididament en la formació d'opinió i posicio-

nament davant temes posteriorment rellevants de la vida. L'esportista d'elit representa un dels casos clars d'influència mediàtica sobre la joventut, i és en aquest context on la necessitat de triomfar, sense recórrer a enganys o argücies, pren tot el seu sentit.

És sabut que un dels mitjans més eficaços per modificar el rendiment esportiu és a través de l'administració de medicaments o drogues que alteren l'estat d'ànim i les capacitats físiques de l'esportista, conegut comunament com a dopatge. Tanmateix, els medicaments s'han creat per guarir malalties i el seu ús indiscriminat pot conduir a greus problemes de salut, car no existeix cap principi desproveït d'efectes indesitjables. El possible missatge d'un ús indiscriminat de medicaments en l'esport per obtenir un augment del rendiment, innecessari terapèuticament, entra clarament en conflicte amb els missatges d'un ús limitat i supervisat de medicaments en la societat, en la qual, la recepta de fàrmacs es troba subjecta a normes i límits ben definits, basats en la deontologia mèdica i farmacèutica.

Les dades de què es disposa quant a l'ús de medicaments en l'esport, sense justificació, quan no existia el control del dopatge, o aquest no era gaire efectiu, són impressionants. Recordem l'altíssim ús d'estimulants en alguns esports, com ara el ciclisme, a mitjan de la segona meitat del segle passat o l'ús d'esteroides anabolitzants, a l'Alemanya de l'est, en les dècades següents. Quan el desenvolupament de la tecnologia permet, avui dia, investigar l'ús sofisticat d'hormones com l'eritropoetina, tenim una altra vegada la impressió que, en absència de control efectiu, estaríem davant d'una expansió exponencial del seu abús.

El control del dopatge permet de mantenir un equilibri relativament estable, de manera que, encara que el dopatge en l'esport actual existeix, la seva incidència no és tan alta com alguns alarmistes desitgen assenyalar. El percentatge, proper al 2 %, d'anàlisis que resulten positives es troba possiblement por sota, però només lleugerament, de la incidència real entre els esportistes actuals. Aquest percentatge, tot i no ser menyspreable,

indica que la major part d'esportistes competeixen netament i així ha de ser percebut. Perquè el control del dopatge sigui efectiu, ha de ser fiable i comptar amb la confiança de la societat. Això fou reconegut, des de fa molts anys, pel Comitè Olímpic Internacional, a través de la seva Comissió Mèdica i del seu sistema d'acreditació de laboratoris. Com a responsable del funcionament d'aquest sistema, des de l'any 1985, en qualitat de Secretari de la seva Subcomissió de Bioquímica i Dopatge, puc afirmar que la fiabilitat dels laboratoris acreditats és excel·lent i possiblement superior a la d'altres centres, els resultats dels quals tenen conseqüències més rellevants per al subjecte analitzat, com ara algunes aplicacions forenses i clíniques. Tanmateix, els científics dels laboratoris antidopatge són persones poc inclinades a vanagloriar-se dels seus resultats i d'acudir als mitjans de comunicació per manifestar les seves opinions, a part d'estar sotmesos a un estricte codi ètic que els impedeix d'opinar públicament sobre casos específics. En aquest sentit, sovint troba un ressò mediàtic superior un esportista afectat que manifesta que la culpa és de les màquines i que els laboratoris no funcionen correctament. Només quan les contraanàlisis i d'altres evidències anul·len aquests arguments, queda valorat degudament el treball dels laboratoris. Això és important, perquè les conseqüències d'un resultat positiu poden ser molt greus per la carrera d'un esportista. Així, la mateixa obtenció de la mostra d'orina o de sang ha d'oferir la màxima fiabilitat. Cal assegurar-se, malgrat una certa intrusió en la intimitat de l'esportista, que la mostra que s'analitza li pertany i que no pot haver estat manipulada per ningú per no crear sobre ell, o ella, una falsa acusació.

Cal reconèixer, a més a més, que la tasca de control del dopatge necessita de fons importants i de suport clar a la investigació. No és admissible que només hi hagi

suport a la investigació en control antidopatge quan ens apropem a uns Jocs Olímpics i que, uns anys més tard, aquesta ajuda desaparegui de qualsevol llista de prioritats. Lamentablement, no cal anar-se'n a d'altres països per verificar aquesta evidència, especialment després de Barcelona'92, quan la investigació sobre esport va passar, gradualment, de ser un tema prioritari en els programes nacionals d'investigació a ser compartida amb la salut, en una primera etapa posterior; a ser un subapartat d'aquella, en una segona etapa, i a desaparèixer pràcticament de les prioritats, a hores d'ara.

El dopatge en l'esport no es troba al marge del consum de drogues en la societat. Tanmateix, és important adonar-se que les causes i conseqüències són, sovint, molt diferents. El drogoaddicte pot ser considerat com un malalt o com un marginat, però l'esportista que es dopa no acostuma a ser cap d'aquestes dues coses. La drogaaddicció comporta impactes socials relacionats, sovint, amb la seguretat ciutadana o la delinqüència. L'esportista que es dopa representa, normalment, una opció individual per obtenir un benefici determinat, l'impacte del qual l'afecta a ell mateix i a l'orgull d'uns colors o banderes dels aficionats esportius. Sense perjudicar, en cada situació, quin fenomen és més greu, creiem que s'ha de donar un tractament diferenciat a la drogaaddicció i al dopatge. Sovint, els mitjans de comunicació presenten tots dos problemes com si fos un de sol i posen els subjectes amb addicció a les drogues de carrer i els atletes que ocasionalment es dopen, en un mateix sac i amb similars conseqüències. Malgrat l'alt impacte mediàtic dels casos de dopatge d'atletes de renom internacional, cal contextualitzar cada situació i donar la importància que es mereix, ni més ni menys, a l'abús de drogues en l'esport. La dramatització excessiva pot ocasionar percepcions distorsionades, injustes i contraproductives.

Sense voler entrar en una polèmica...

Comentari a l'article del Dr. Segura

■ JESÚS GALILEA MUÑOZ

Sense voler entrar en una polèmica que podria fer-se inesgotable –opinió que veig que és compartida pel Dr. Segura, que defuig tot enfrontament dialèctic–, sí que crec que tant el meu escrit anterior com la resposta del Dr. Segura mereixen un seguit de puntualitzacions sobre el tema, sempre desagradable, del dopatge en l'esport.

Estic d'acord que l'esportista d'elit suposa, o pot suposar, un model de referència per a una part de la societat, però no pas més que el de tanta persona pública a la qual, a jutjar per les seves conductes, tant se li'n dona de servir d'exemple o no. Si el meu primer escrit pecava d'utòpic, què direm sobre l'exemplaritat, en un model de societat com la que ens toca viure? En darrer terme, si l'esportista recorre a mètodes artificials ho fa per ser millor en l'àmbit de la seva activitat i, sobretot, no perjudica ningú; si de cas, només es perjudica ell mateix.

No dubto en absolut de la professionalitat dels responsables tècnics del control antidopatge. Vull creure que en les seves decisions no influeixen gens pressions d'altri, que sí que ho fan sobre altres àmbits de l'esport molt més delicats i d'efectes més nocius que no pas el fet que comentem. També estic convençut de la fiabilitat dels mètodes analítics i de la qualitat de l'utilatge clínic de què estan dotats els laboratoris, acreditats o no. Tanmateix, no veig clares certes designacions o certes exclusions. Sense anar més lluny, i perdonin els lectors que m'allunyi del tema principal, el laboratori de l'Institut Municipal d'Investigació Mèdica, que dirigeix el Dr. Segura, és centre de referència amb caràcter mundial, excepte per al nostre país: les analítiques realitzades en territori espanyol han d'ésser remeses, forçosament, al laboratori del Consell Su-

perior d'Esports, entre d'altres raons, en què no entro, perquè aquestes analítiques són gratuïtes, en estar finançat el laboratori esmentat pels pressupostos de l'Estat.

Tornant al tema objecte d'opinió, xifra el Dr. Segura el percentatge d'anàlisis positives en un 2 %, xifra que –coincideixo amb ell–, és realment baixa, atès el nombre d'esportistes en competició. És possible que aquests baixos percentatges de *positivitat* siguin deguts al control que s'exerceix, però també es controlen els nivells d'alcoholèmia, o l'excés de velocitat, en conductors i tanmateix, els percentatges continuen essent alarmants. Per què no hem de creure en l'honestedat de la gran majoria d'esportistes? Per què hem de pensar que en general delinqueixen? Efectivament, com molt bé assenyalava el Dr. Segura, són els mitjans de comunicació els que, sovint, desorbiten la qüestió, tot magnificant un fet aïllat. També crec –com denunciava en el meu primer escrit–, que els agents responsables de la presa de mostres i els seus col·laboradors policials actuen, en molts casos, en el límit del que és permisible èticament i, és més, diria que legalment. Allò de premeditació, traïdoria i nocturnitat, pren en aquests casos una feridora realitat.

Convinc amb el Dr. Segura que és la proximitat d'uns Jocs Olímpics el que mou el suport financer a la investigació, però no només pel control del dopatge, sinó per una cosa més important com ho és la investigació en fisiologia de l'esforç esportiu i el control dels esportistes. S'avançaria molt en aquest aspecte si els laboratoris acreditats per al control antidopatge servissin també per a la investigació en altres camps –per a mi, de major interès. Algunes coses semblant es va intentar fa anys, abans dels JJOO de

Barcelona, per part del mateix Dr. Segura i per mi mateix, però el possible conveni entre administracions va tornar-se aiguapoll.

Em referia també, en el meu primer escrit, a les exigències de rendiment i la pressió social a què es veuen sotmesos els esportistes d'alta competició. No em cansaré d'insistir que el ritme i la intensitat amb què se'ls obliga a competir suposen, per si sols, una causa primera i principal de greus trastorns orgànics i psíquics. Aquests calendaris de competició, fets per cobrir la insaciable voracitat d'empreses mercantils, de pressupostos eixelebrats dels clubs o d'absurds orgulls nacionals, són causa determinant de moltes de les irregularitats que embruten l'esport.

Amb quina força moral condemnarem algú que veu com a única sortida professional l'esport, i que per arribar a triomfar-hi, tant per satisfer el seu ego com per assegurar el seu futur, ha de vèncer pressions insuportables i exigències sense límits, i que sap, o li ho han dit, que prenent el que sigui pot superar-les? És més, com condemnarem algú que, en la majoria d'ocasions, ignora quin és el producte farmacèutic que li administra qui sigui? Siguem justos, doncs. Humanitzem la competició, donem més valor al caràcter lúdic de l'esport que no pas a l'espectaculatiu, premiem i donem mitjans a aquells tècnics de tots els àmbits –esportiu i científic– que entrenen i assessoren els esportistes, amb un lema d'exigència personal: millorar-ne el rendiment, tot protegint-ne la salut.

Deixem-nos de disquisicions ètiques i de dramatitzacions sense causa i tinguem cura de la salut dels esportistes; i escollem el camí d'un esport menys triomfalista i més humà.